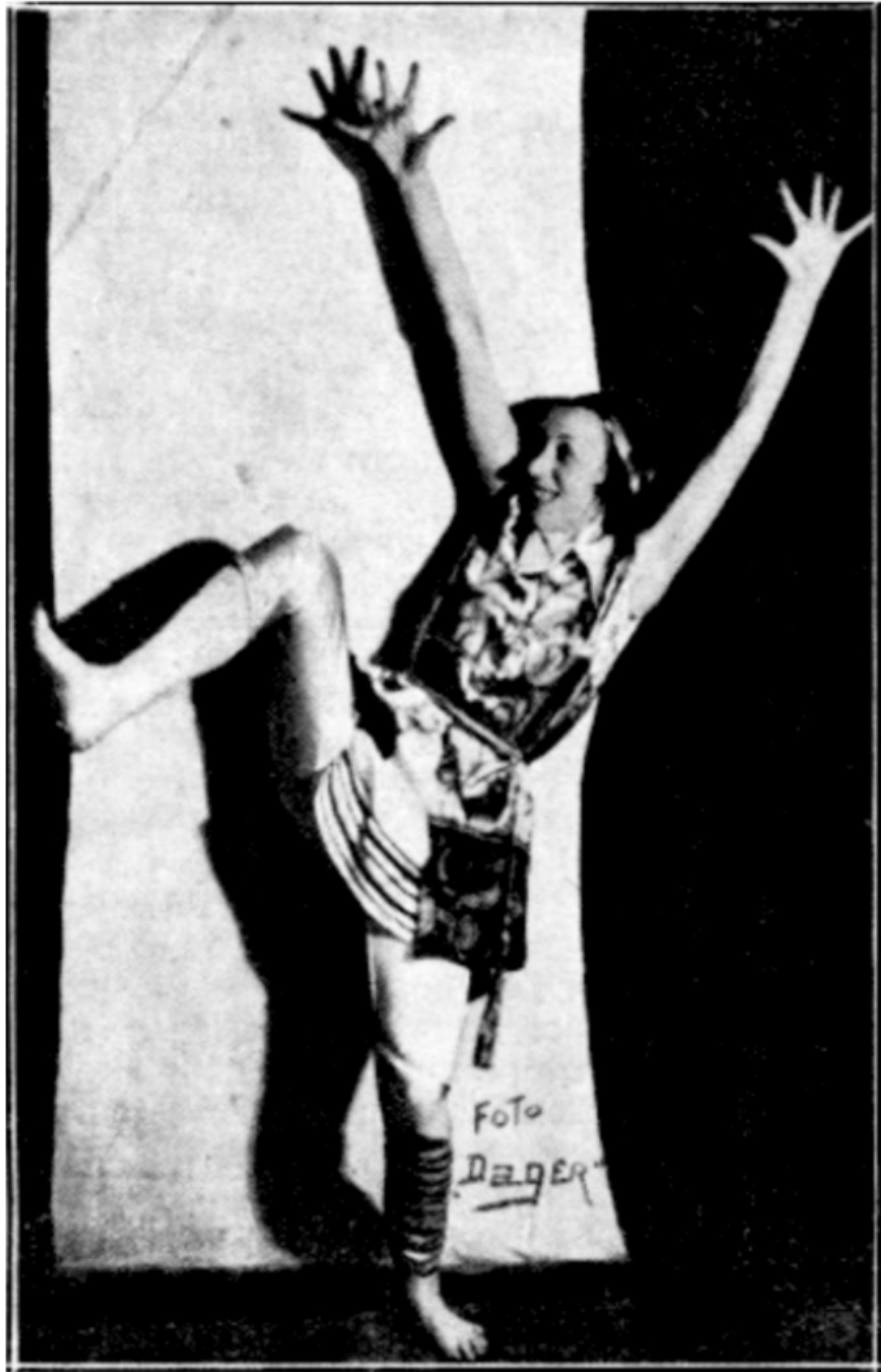

דאַקייט לידער בוך

A diasporist songs book

Tools to deepen our homes in the diaspora and resist zionism.

Table of Contents

Prayer For The Diaspora	1
Di zun vet aruntergeyn	2
Funem sheynem vortsl aroys	4
Unser nigndl	8
Papir is dokh vays	11
Mayn rue plats	13
Oyfn veg shteyt a boym	15
Oy ir narishe tsionistn	19
Rumkovski khayim	20
S'brent	25
Vilne Vilne	29
Sholem lid	32
Der rebe elimelech	33

A prayer for the diaspora

by Elphaba Mond printed in "A Jewdas Haggadah"

Shekhinah, Great Mystery, Universe and That which holds you in place, we thank you for this abundant planet - your own palm of blessing,

We thank you for this world, our home, that is given with such love and devotion.

we stand in the open fields of diaspora and know we are blessed

diaspora from the time before we can remember, from the pool of the womb, from the lands we were forced from and the lands we choose

where we have come from has blurred, but our roots emerge like wings wherever we find ourselves and we are learning along the way that where we are cannot be separated

they dance together like the dust of the earth from which we came.

We trust in these winged roots we trust in this dust.

our family scattered like holy rain, river-veins kissing the skins of the spinning earth, we are like these flowing rivers of not knowing but all the same, leaping,

like the salmon towards the source and the source is you, Great Mystery, goddess of courage, of journeying, and justice, of apples plucked from the sacred Sheffield tree.

We cannot go back to the womb so we sit under this tree where we find ourselves.

remembering our journey is through the time and not space and Time will never make an exile of us.

Great Mystery may you bless this family, all of us, finding our way through this earth dream, dear goddess, please, hold us in your tiny palm of our great green and tiny planet

let us make holy home on the road, under the tree, in deep family with our neighbours, of all creed,

Creature and species, safe, celebrated, befriended

and may our diaspora, cold, mossy, green, rainfilled be our peace

may we seek peace may we know peace may we be the keepers of peace

wrap us in your diaspora, oh Mystery, so we may be home wherever we land Keep us safe in your Time remember us.

די זון וועט אַרונטערגיין

Di zun vet aruntergeyn

The sun will go down

by Moshe Leib Halpern

Text by Moshe Leib Halpern (1886-1932), music by Ben Yomen (1901-1970), composed in early 20th century America. Halpern was a prominent Yiddish poet who immigrated to New York in 1908. Ben Yomen was a Yiddish theater and folk music composer and conductor.

יידיש	Transcription	English
די זון וועט אַרונטערגיין אונטערן באַרג, וועט קומען די ליבע א שטילע צו גיין צום אומעט וואָס זיצט אויף אַ גאָלדענעם שטיין און וויינט פֿאַר זיך איינער אליין.	Di zun vet aruntergeyn untern barg, Vet kumen di libe a shtile tsu geyn Tsum umet vos zitst oyf a goldenem shteyn Un veynt far zikh eyner aleyn.	The sun will go down below the mountain, then Love will quietly head over to Loneliness, who is sitting on a golden stone crying by herself, all alone.
די זון וועט אַרונטערגיין אונטערן באַרג, וועט קומען די גאָלדענע פֿאַווע צו פֿליען און מיטנעמען וועט זי אונדז אַלע אַהין,	Di zun vet aruntergeyn untern barg, Vet kumen di goldene pave tsu flien Un mitnemen vet zi undz ale ahin,	The sun will go down below the mountain, the golden peacock will come flying and she will take us all there,

Di zun vet aruntergeyn (continued)

יידיש	Transcription	English
אַהין וווּ די בענקשאַפֿט וועט ציען.	Ahin vu di benkshaft vet tsien.	there where our longing draws us.
די זון וועט אַרונטערגיין אונטערן באַרג, וועט קומען די נאַכט און וועט זינגען ליו־ליו אַריבער די אויגן וואָס פֿאַלן שוין צו צו שלאָפֿן אין אייביקער רו.	Di zun vet aruntergeyn untern barg, Vet kumen di nakht un vet zingen lyu-lyu Ariber di oygn vos faln shoyt tsu Tsu shlofn in eybiker ru.	The sun will go down below the mountain, Night will come and will sing a lullaby above eyes that are drooping shut to sleep in eternal rest.

פֿונעם שיינעם וואָרצל אַרויס

Funem sheynem vortsl aroys

From the beautiful root

Also known as "Got hot bashafn himl mit erd", Funem Sheynem is a cumulative song that builds verse by verse. It was sung for both entertainment and teaching children. The song has multiple regional variations.

יידיש	Transcription	English
פֿונעם שיינעם וואָרצל אַרויס איז אַ שיינער בוים אַרויס. בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Funem sheynem vortsl aroys Iz a sheyner boym aroys. Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	From the beautiful root Came a beautiful tree. Tree from the root, Root from the earth,
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿונעם שיינעם בוים אַרויס איז אַ שיינער צווייג אַרויס. צווייג פֿונעם בוים, בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Funem sheynem boym aroys Iz a sheyner tsveyg aroys. Tsvayg funem boym, Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	From the beautiful tree Came a beautiful branch. Branch from the tree, Tree from the root, Root from the earth,

Funem sheynem vortsl aroys (continued)

יידיש	Transcription	English
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿונעם שיינעם צווייג אַרויס איז אַ שיינער נעסט אַרויס. נעסט פֿונעם צווייג,	Funem sheynem tsvayg aroys Iz a sheyner nest aroys. Nest funem tsvayg,	From the beautiful branch Came a beautiful nest. Nest from the branch,
צווייג פֿונעם בוים, בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Tsvayg funem boym, Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	Branch from the tree, Tree from the root, Root from the earth,
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿונעם שיינעם נעסט אַרויס איז אַ שיינער פֿויגל אַרויס. פֿויגל פֿונעם נעסט, נעסט פֿונעם צווייג,	Funem sheynem nest aroys Iz a sheyner foygl aroys. Foygl funem nest, Nest funem tsvayg,	From the beautiful nest Came a beautiful bird. Bird from the nest, Nest from the branch,
צווייג פֿונעם בוים, בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Tsvayg funem boym, Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	Branch from the tree, Tree from the root, Root from the earth,

Funem sheynem vortsl aroys (continued)

יידיש	Transcription	English
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿונעם שיינעם פֿויגל אַרויס איז אַ שיינער פֿעדער אַרויס. פֿעדער פֿונעם פֿויגל,	Funem sheynem foygl aroys Iz a sheyner feder aroys. Feder funem foygl,	From the beautiful bird Came a beautiful feather. Feather from the bird,
פֿויגל פֿונעם נעסט, נעסט פֿונעם צווייג,	Foygl funem nest, Nest funem tsvayg,	Bird from the nest, Nest from the branch,
צווייג פֿונעם בוים, בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Tsvayg funem boym, Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	Branch from the tree, Tree from the root, Root from the earth,
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿונעם שיינעם פֿעדער אַרויס איז אַ גוטער קישן אַרויס. קישן פֿונעם פֿעדער,	Funem sheynem feder aroys Iz a guter kishn aroys. Kishn funem feder,	From the beautiful feather Came a good pillow. Pillow from the feather,
פֿעדער פֿונעם פֿויגל, פֿויגל פֿונעם נעסט,	Feder funem foygl, Foygl funem nest,	Feather from the bird, Bird from the nest,

Funem sheynem vortsl aroys (continued)

יידיש	Transcription	English
נעסט פֿונעם צווייג,	Nest funem tsvayg,	Nest from the branch,
צווייג פֿונעם בוים,	Tsvayg funem boym,	Branch from the tree,
בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	Tree from the root, Root from the earth,
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.
פֿון דעם גוטן קישן אַרויס	Fun dem gutn kishn aroys	From this good pillow
איז אַ שיינע מיידל אַרויס.	Iz a sheyne meyd aroys.	Came a beautiful girl.
מיידל פֿון דעם קישן,	Meydl fun dem kishn,	Girl from this pillow,
קישן פֿונעם פֿעדער,	Kishn funem feder,	Pillow from the feather,
פֿעדער פֿונעם פֿויגל,	Feder funem foygl,	Feather from the bird,
פֿויגל פֿונעם נעסט, נעסט פֿונעם צווייג,	Foygl funem nest, Nest funem tsvayg,	Bird from the nest, Nest from the branch,
צווייג פֿונעם בוים,	Tsvayg funem boym,	Branch from the tree,
בוים פֿונעם וואָרצל, וואָרצל פֿון דער ערד,	Boym funem vortsl, Vortsl fun der erd,	Tree from the root, Root from the earth,
זינט ס'איז באַשאַפֿן הימל און ערד.	Zint s'iz bashafn himl un erd.	Since the sky and the earth were created.

אונדזער ניגונדל

Unser nigndl

Our Little Melody

by Nokhem Sternheim

Written by Nokhem Sternheim (1876-1942) from Rzeszów in the Austrian partition of Poland. His songs were often considered "anonymous" folk tunes.

יידיש	Transcription	English
האָבן מיר אַ ניגונדל,	Hobn mir a nigndl,	We have a little melody,
אין נחת און אין פֿריידן,	In nakhes un in freydn,	with pride and with joy,
זינגען מיר עס, זינגען מיר עס,	Zingen mir es, zingen mir es,	we sing it, we sing it,
קלינגט עס אַזוי שיין!	Klingt es azoy sheyn!	it sounds so lovely!
דאָס האָט נאָך געזונגען	Dos hot nokh gezungen	My grandmother and grandfather
די באָבע מיטן זיידן,	Di bobbe mitn zeydn,	already sang this
ווען זיי זינגען קינדער נאָך געווען.	Ven zey zaynen kinder nokh geven.	when they were still children.
רעפֿריין:	Refrain:	Refrain:
אוי-אוי-אוי, אַט אַזוי זשע	Oy, oy, oy, ot azoy zhe	Oy, oy, oy, just like this
ווי דער ניגון קלינגט אַצינדער,	Vi der nigun klingt atsinder,	is how the song sounds now,
אַזאַ פֿריילעכס, אַזאַ פֿריילעכס	Aza freylekhs, aza freylekhs	such a happy tune, such a happy tune,

Unser nigndl (continued)

יידיש	Transcription	English
זינגט זשע, קינדער! אָט אַזוי זשע ווי דער ניגון קלינגט אַצינדער, אַזאַ פֿרײלעכס לאָמיר אלע גיין.	Zingt zhe, kinder! Ot azoy zhe vi der nigun klingt atsinder, Aza freylekhs lomir ale geyn.	sing it, children! Just like this is how the song sounds now, let's all go dance a freylekhs.
האַבן מיר אַ ניגונדל, זינגען מיר צוזאַמען, זינגען מיר עס, זינגען מיר עס, קלינגט עס אַזוי שיין! דאָס האָט נאָך געזונגען דער טאַטע מיט דער מאַמען, ווען זיי זינגען קינדער נאָך געווען.	Hobn mir a nigndl, Zingen mir tsuzamen, Zingen mir es, zingen mir es, Klingt es azoy sheyn! Dos hot nokh gezungen Der tate mit der mamen, Ven zey zaynen kinder nokh geven.	We have a little melody, we all sing together, we sing it, we sing it, it sounds so lovely! My father and my mother already sang this when they were still children.
האַבן מיר אַ ניגונדל, אין מזל און אין ברכה, זינגען מיר עס, זינגען מיר עס, קלינגט עס אַזוי שיין!	Hobn mir a nigndl, In mazl un in brokhe, Zingen mir es, zingen mir es, Klingt es azoy sheyn!	We have a little melody, in good fortune and with blessing, we sing it, we sing it, it sounds so lovely!

Unser nigndl (continued)

יידיש	Transcription	English
דאָס האָט נאָך געזונגען	Dos hot nokh gezungen	The whole family
די גאַנצע משפּחה,	Di gantse mishpokhe,	already sang this
ווען זיי זיינען קינדער נאָך געווען.	Ven zey zaynen kinder nokh geven.	when they were still children.

פּאַפּיר איז דאָך ווייס

Papir is dokh vays

Paper is but white

by Mordkhe Gebirtig

*Published by Judah Leib Cahan author is unknown but
this song is attributed to Yiddish flokbard and badkhn
Eliakum Zunser (1836-1913)*

יידיש	Transcription	English
פּאַפּיר איז דאָך ווייס און טינט איז דאָך שוואַרץ, צו דיר, מאַן זיס-לעבן, ציט דאָך מאַן האַרץ!	Papir iz dokh vays un tint iz dokh shvarts, Tsu dir, mayn zis-lebn, tsit dokh mayn harts!	Paper is white, of course, and ink is black, and of course my heart longs for you, my sweetheart!
כּוואָלט שטענדיק געזעסן דריי טעג נאָך אַנאָנד, צו קושן דיין שיין פנים און צו האַלטן דיין האַנט.	Kh'volt shtendik gezesn dray teg nokh anand, Tsu kushn dayn sheyn ponim un tsu haltn dayn hant.	I would sit constantly for three days in a row just to kiss your lovely face and to hold your hand.
נעכטן, ביי נאַכט, בין איך אויף אַ חתונה געווען, פיל שיינע מיידעלעך האַב איך דאָרט געזען;	Nekhtn, bay nakht, bin ikh oyf a khasene geven, Fil sheyne meydelekh hob ikh dort gezen;	Last night, I was at a wedding, I saw a lot of pretty girls there;

Papir is dokh vays (continued)

יידיש	Transcription	English
פֿיל שיינע מיידעלעך, צו דיר קומט ניט גאָר, צו דיִנע שוואַרצע אייגעלעך, צו דיִנע שוואַרצע האָר!	Fil sheyne meydelekh, tsu dir kumt nit gor, Tsu dayne shvartse eygelekh, tsu dayne shvartse hor!	a lot of pretty girls, who could not compare with you, with your lovely black eyes, with your lovely black hair!
דיין טאַליע, דיין מינע, דיין איידעלער פֿאַסאַן, אין האַרצן ברענט אַ פֿייער, מע זעט עס ניט אָן, ניטאָ אַזאַ מענטש, וואָס זאָל פֿילן ווי עס ברענט – דער טויט און דאָס לעבן איז בײַ גאָט אין די הענט.	Dayn talye, dayn mine, dayn eydeler fason, In hartsn brent a fayer, me zet es nit on; Nito aza mentsh, vos zol filn vi es brent — Der toyt un dos lebn iz bay got in di hent.	Your figure, your face, and your elegant style, light a fire in my heart. No one notices; there is no one else like me who can feel how it burns — whether I will live or die is in God's hands.

מיין רוע פלאץ

Mayn rue plats

My resting place

by Morris Rosenfeld

Written by Morris Rosenfeld (1862-1923). Born in Russian Poland, Rosenfeld would become one of the most adored labor poets in America.

יידיש	Transcription	English
ניט זוך מיר, ווו די מירטן גרינען! געפֿינסט מיר דאָרטן ניט, מיין שאַץ; ווו לעבנס וועלקן ביי מאַשינען, דאָרטן איז מיין רוע פלאַץ.	Nit zukh mikh, vu di mirtn grinen! Gefinst mikh dortn nit, mayn shats; Vu lebns velkn bay mashinen, Dortn iz mayn rue plats.	Seek me not where myrtles grow green! You'll not find me there, my prize; where lives wither at machines, there is my resting place.
ניט זוך מיר ווו די פֿייגל זינגען! געפֿינסט מיר דאָרטן ניט, מיין שאַץ; אַ שקלאַפּ בין איך, ווו קייטן קלינגען, דאָרטן איז מיין רוע פלאַץ.	Nit zukh mikh, vu di feygl zingen! Gefinst mikh dortn nit, mayn shats; A shklaf bin ikh, vu keytn klingen, Dortn iz mayn rue plats.	Seek me not where birds sing! You'll not find me there, my prize; I am a slave, where chains clang, there is my resting place.
ניט זוך מיר, ווו פֿאָנטאַנען שפּריצן!	Nit zukh mikh, vu fontanen shpritsn!	Seek me not where fountains spray!

Mayn rue plats (continued)

יידיש	Transcription	English
געפֿינסט מיר דאָרטן ניט, מיין שאַץ; ווי טרערן רינען, ציינער קריצן, דאָרטן איז מיין רוע פלאַץ.	Gefinst mikh dortn nit, mayn shats; Vu trern rinen, tseyner kritsn, Dortn iz mayn rue plats.	You'll not find me there, my prize; where tears flow and teeth gnash, there is my resting place.
און ליבסטו מיר מיט וואַרער ליבע, טאָ קום צו מיר, מיין גוטער שאַץ; און הייטער אויף מיין האַרץ דאָס טריבע, און מאַך מיר זיס מיין רוע פלאַץ.	Un libstu mikh mit varer libe, To kum tsu mir, mayn guter shats; Un hayter oyf mayn harts dos tribe, Un makh mir zis mayn rue plats.	And if you love me with true love, then come to me, my treasure; and brighten my somber heart, and sweeten my resting place for me.

אויפֿן וועג שטייט אַ בױם

Oyfn veg shteyt a boym

On the road stands a tree

by Itzik Manger

Text by Itzik Manger (1901-1969) who contributed to the revival and modernist reinterpretation of traditional Yiddish folk art. The melody of this song, like many of Mangers songs, is based on an older Yiddish folksong.

ייִדיש	Transcription	English
אויפֿן וועג שטייט אַ בױם, שטייט ער אײַנגעבױגן, אַלע פֿײַגל פֿונעם בױם זײַנען זיך צעפֿלױגן.	Oyfn veg shteyt a boym, Shteyt er ayngeboygn, Ale feygl funem boym Zaynen zikh tsefloygn.	By the wayside there stands a tree, it stands there bent over, all the birds from the tree have scattered.
דרייַ קײַן מערבֿ, דרייַ קײַן מיזרח, און דער רעשט - קײַן דרום, און דעם בױם געלאָזט אַליין הפֿקר פֿאַר דעם שטורעם.	Dray keyn mayrev, dray keyn mizrekh, Un der resht – keyn dorem, Un dem boym gelozt aleyn Hefker far dem shturem.	Three to the West, three to the East, and the rest – to the South, and the tree is left alone abandoned before the storm.
זאָג איך צו דער מאַמען: - הער,	Zog ikh tsu der mamen: — her,	I say to my mother: "Listen,

Oyfn veg shteyt a boym (continued)

יידיש	Transcription	English
זאָלסט מיר נאָר ניט שטערן, וועל איך, מאַמע, איינס און צוויי באַלד אַ פֿױגל ווערן.	Zolst mir nor nit shtern, Vel ikh, mame, eyns un tsvey Bald a foygl vern.	only don't hinder me, I will, Mother, just like that, turn into a bird.
איך וועל זיצן אויפֿן בוים און וועל אים פֿאַרוויגן איבערן ווינטער מיט אַ טרייסט, מיט אַ שיינעם ניגון.	lkh vel zitsn oyfn boym Un vel im farvign lbern vinter mit a treyst, Mit a sheynem nign.	I will sit in the tree and will rock it through the winter with comfort, with a lovely melody."
זאָגט די מאַמע: - ניטע, קינד, - און זי וויינט מיט טרערן - וועסט חלילה אויפֿן בוים מיר פֿאַרפֿרוירן ווערן.	Zogt di mame: — nite, kind — Un zi veynt mit trern — Vest kholile oyfn boym Mir farfroyrn vern.	Says Mother, "No, child" — and she weeps tearfully — "You will, heaven forbid, in that tree become frozen to my woe."
זאָג איך: - מאַמע, ס'איז אַ שאָד דיינע שיינע אויגן, - און איידער וואָס און איידער ווען, בין איך מיר אַ פֿױגל.	Zog ikh: — mame, s'iz a shod Dayne sheyne oygn, — Un eyder vos un eyder ven, Bin ikh mir a foygl.	I say, "Momma, it's a shame your lovely eyes," — and before you know it, I am a bird.

Oyfn veg shteyt a boym (continued)

יידיש	Transcription	English
וויינט די מאַמע: - איציק, קרוין, זע, אום גאָטעס ווילן, נעם זיך מיט אַ שאַליקל, קענסט זיך נאָך פאַרקילן.	Veynt di mame: — Itsik, kroyn, Ze, um gotes viln, Nem zikh mit a shalikl, Kenst zikh nokh farkiln.	Cried Mother, "Itsik, my crown, look, for God's sake, take a shawl with you, you could still catch cold.
- די קאַלאָשן טו זיך אָן, ס'גייט אַ שאַרפֿער ווינטער און די קוטשמע נעם אויך מיט - וויי איז מיר און ווינד מיר. . .	— Di kaloshn tu zikh on, S'geyt a sharfer vinter Un di kutshme nem oykh mit — Vey iz mir un vind mir. . .	Put on your galoshes, it's a biting cold winter and take your fur hat too — oh woe and wind is me!..
- און דאָס ווינטער-לייבל נעם, טו עס אָן, דו שוטה, אויב דו ווילסט ניט זיין קיין גאַסט צווישן אַלע טויטע. .	— Un dos vinter-laybl nem, Tu es on, du shoyte, Oyb du vilst nit zayn keyn gast Tsvishn ale toyte. . . .	And take your winter shirt, put it on, you fool, unless you want to be a guest among all the dead people...
כ'הייב די פֿליגל, ס'איז מיר שווער, צו פֿיל, צו פֿיל זאַכן	Kh'heyb di fligl, s'iz mir shver, Tsu fil, tsu fil zakhn	I lift my wings, it's too heavy for me, too many, too many things

Oyfn veg shteyt a boym (continued)

יידיש	Transcription	English
האַט די מאַמע אָנגעטאָן איר פֿייגעלע, דעם שוואַכן.	Hot di mame ongeton Ir feygele, dem shvakhn.	my mother put on her little bird, the weakling.
קוק איך טרויעריק מיר אַרײַן אין מיין מאַמעס אויגן, ס'האַט איר ליבשאַפֿט ניט געלאָזט ווערן מיר אַ פֿויגל. . .	Kuk ikh troyerik mir arayn In mayn mames oygn, S'hot ir libshaft nit gelozt Vern mir a foygl. . .	I look sadly into my mother's eyes, Her love did not allow me to become a bird...
אויפֿן וועג שטייט אַ בוים, שטייט ער אײַנגעבױגן, אַלע פֿייגל פֿונעם בוים זײַנען זיך צעפֿלױגן. . .	Oyfn veg shteyt a boym, Shteyt er ayngeboygn, Ale feygl funem boym Zaynen zikh tsefloygn. . .	By the wayside there stands a tree, it stands there bent over, all the birds from the tree have scattered...

אוי, איר נאַרישע ציוניסטן

Oy ir narishe tsionistn

Oh, you foolish zionists

Ts. Lakhman was recorded singing this song by Soviet ethnomusicologist Moshe Beregovski in Kiev in 1931. The author is unknown.

יידיש	Transcription	English
אוי, איר נאַרישע ציוניסטן	Oy, ir narishe tsionistn	Oh, you foolish Zionists
מיט אַיַער נאַרישן סיכל	Mit ayer narishn seykhl	with your foolish mentality
איר מעגט דאָך גיין צו דעם אַרבעטער	Ir megd dokh geyn tsu dem arbeter	you'd better go to the factory
און לערנען בײַ אים סיכל!	Un lernen bai im seykhl!	and learn from his mentality!
איר ווילט אונדז פֿירן קײן ירושלים!	Ir vilt undz firn keyn Yerushalaim!	You want to take us to Jerusalem!
מיר זאָלן דאָרט גאָלאָדאָיען	Mir zaln dort golodayen	So we can starve there
מיר וועלן בעסער זײַן אין רוסנלאַנד,	Mir veln beser zayn in Rusnland,	we'd rather stay in Russia,
מיר וועלן זיך באַפֿרײַען!	Mir veln zikh bafrayen!	we will liberate ourselves!

רומקאווסקי חיים

Rumkovski khayim

Rumkowski chaim

by Yankev Glatshetyn

Written by Yankev Glatshetyn (1896-1971) from Lublin, Poland about Chaim Rumkowski (1877-1944), the Jewish leader of the Łódź Ghetto during the Holocaust.

Rumkowski was appointed by the Nazis and implemented a policy of cooperation with German authorities. His leadership was deeply divisive, as he wielded significant power within the ghetto while collaborating with Nazi demands.

יידיש	Transcription	English
יידעלעך זײַנען געבענטשט מיט חיים, חיים לעולם מוות,	Yidelekh zaynen gebentsht mit Khayim, Khayim leolam moves,	Jews are blessed with Chaim, Life unto death,
חיים פֿון בית החיים, רומלאָווסקי חיים מיט זײַן גרויסן נס.	Khayim fun beys hakhayim, Rumkovski Khayim mit zayn groysn nes.	Chaim from the House of Life, Rumkowski Chaim with his great miracle.

ער מאַכט זיך נסים אוי, יעדן טאָג אַזוי, געוואָלד צו שרײַען, אוי, אוי, אוי,	Er makht zikh nisim oy, Yedn tog azoy, Gevald tsu shrayen oy, oy, oy,	He performs miracles, oy, Every day so, Enough to make you cry 'Gevalt' oy, oy, oy,
--	---	--

Rumkovski khayim (continued)

יידיש	Transcription	English
יעדער איינער פֿרעגט:	Yeder ayner freygt:	One person asks:
אַ צווייטע שאלה, אוי,	A tsvayte shayle, oy,	A second question, oy,
זאָגט ער חיים ס'איז גוט אַזוי!	Zogt er Khayim s'iz gut azoy!	Chaim says 'it's good this way!'
ווייל ער איז אונדזער חיים,	Vayl er iz undzer Khayim,	Because he is our Chaim,
ער געט אונדז קלייען,	Er get undz klayen,	He gives us bran,
ער געט אונדז גרויפן,	Er get undz groypn,	He gives us barley,
ער געט אונדז מן.	Er get undz man.	He gives us manna.
פֿאַרצײַטנס האָבן די מידבר יידן געגעסן מן,	Fartsaytns hobn di midber yidn gegesn man,	In times gone by, Jews ate manna in the desert,
הײַנט עסט שוין יעדער ווייב איר מאַן.	Haynt est shoyne yeder vayb ir man.	Today every wife is eating her own man.
רומקאָווסקי חיים האָט גוט געטראַכט,	Rumkovski Khayim hot gut getrakht,	Rumkowski Chaim thought it through well,
געאַרבעט שווער בײַ טאָג, בײַ נאַכט,	Gearbet shver bay tog, bay nakht,	Worked hard by day and night,
געמאַכט אַ געטאָ אין אַ דיעטאָ	Gemakht a geto in a dyeto	He created a ghetto with a diet store
אין ער שרײַט געוואָלד אַז ער איז געראַכט!	In er shrayt gevald az er iz gerakht!	And he cries 'gevalt' that he is right!

Rumkovski khayim (continued)

יידיש	Transcription	English
חיים ווייטצמאן האָט געזאָגט: אַז ער וויל די יידן אין פּאַלעסטינאַ האָבן. האָט זיי געהייסן אַקערן זייען, ער האָט זיי דאָרטן גוט באַגראָבן.	Khayim Vaytsman hot gezogt: Az er vil di yidn in Palestina hobn. Hot zay gehaysn akern zeyen, Er hot zay dortn gut bagrobn.	Chaim Weitzmann said: He wanted Jews to go to Palestine. He told them to plow and to sow, He buried them well there.
אַבער אונדזער חיימל, רומקאָווסקי חיים, ער געט אונדז יעדן טאָג שיריים: אינער אַ שטוק ברויט, און צווייטן אַ שטוק פֿערד, מע לייגט ביי אים אויך טיף אין דרערד.	Ober undzer Khayiml, Rumkovski Khayim, Er get undz yedn tog shrayim: Ayner a shtuk broyt, Un tsvaytn a shtuk ferd, Me leygt bay im oykh tif in drerd.	But our little Chaim, Rumkowski Chaim, He gives us leftovers every day: One gets a piece of bread, Another a piece of horse, He buries them deep in the earth too.
דער דריטער חיים פֿון בית החיים, האָט מיט מלאך המוות אַ גוט געשעפֿט געמאַכט: ער זאָל אים צושטעלן מתים וואָס מער,	Der driter Khayim fun beys hakhayim, Hot mit malekh hamoves a gut gesheft gemakht: Er zol im tsushteln meysim vos mer,	The third Chaim from the House of Life, Made a good deal with the Angel of Death: He should provide him more and more corpses,

Rumkovski khayim (continued)

יידיש	Transcription	English
ער זאל אים צושטעלן ביי טאָג, ביי נאַכט.	Er zol im tsushteln bay tog, bay nakht.	He should provide them day and night.
האַט זיך דער מלאך המוות גענומען צו דער אַרבעט שנעל ער מאַכט פון יעדן גיבור אוי אַ תל: ער מאַכט דאָס פֿלינק, ער מאַכט דאָס גוט, ער מאַכט די גאַנצע געטאָ שוואַך און מיד.	Hot zikh der malekh hamoves genumen Tsu der arbet shnel Er makht fun yedn giber oy a tel: Er makht dos flink, Er makht dos gut, Er makht di gantse geto shvakh un mid.	So the Angel of Death got to work On the job quickly He makes every hero into a mound: He does it quickly, He does it well, He makes the whole ghetto weak and tired.
אין אַ זומער טאָג, געוועזן איז אַ טאָג אַ הייסער, גייט רומקאָווסקי אין דער גאַס, ער זעט זיך אויס ווי אַ קייסער.	In a zumer tog, Gevezn iz a tog a hayser, Geyt Rumkovski in der gas, Er zet zikh oys vi a keyser.	On a summer day, It was a hot day, Rumkowski walks through the streets, He looks like an emperor.
אַ העלע אַנצוג, אוי, און טונקעלע ברילן, פּאָליציי אַרום באַוואַכט. איך זאָג אייך גאָר אונדזער קייסער האַט גראַע האָר,	A hele antsug, oy, Un tunkele briln, Politsay arum bavakht. Ikh zog aykh gor Undzer keyser hot groe hor,	A light suit, oy, And dark glasses, Police guard him around. I tell you all Our emperor has grey hair,

Rumkovski khayim (continued)

יידיש	Transcription	English
לעבן זאָל ער גאַנצע הונדערט יאָר!	Lebn zol er gantse hundert yor!	May he live a full hundred years!
רומקאָווסקי חיים, דער עלטסטער ייד,	Rumkovski Khayim, der eltster yid,	Rumkowski Chaim, the Eldest of the Jews,
איז אָנגעשטעלט בײַ די געסטאַפּאַ.	Iz ongeshtelt bay di Gestapo.	Is employed by the Gestapo.
מיר יידעלעך זײַנען זײַנע ברידער,	Mir yidelekh zaynen zayne brider,	We Jews are his brothers,
און ער פֿאַרזאָרגט אונדז די פֿאַפּאַ.	Un er farzorgt undz di papo.	And he provides us with food.
ער מאַכט דיך נסים אוי,	Er makht dikh nisim oy,	He performs miracles, oy,
יעדן טאָג אַזוי, געוואָלד צו שרײַען, אוי, אוי, אוי!	Yedn tog azoy, Gevald tsu shrayen oy, oy, oy!	Every day so, Enough to make you cry 'Gevalt' oy, oy, oy!
יעדער אײַנער פֿרייגט:	Yeder ayner freygt:	One person asks:
אַ צווייטע שאלה, אוי!	A tsvayte shayle, oy!	A second question, oy!
זאָגט ער חיים 'ס איז גוט אַזוי!	Zogt er Khayim 's iz gut azoy!	Chaim says 'it's good this way!'

ס'ברענט

S'brent

It's burning

by Mordkhe Gebirtig

Written by Mordkhe Gebirtig (1877-1942), after a pogrom in Przytyk Poland in 1938. Gebirtig was a fundermaker from Kraków. He was shot on June 4, 1942 during the extermination of the Kraków ghetto.

יידיש	Transcription	English
ס'ברענט! ברידערלעך, ס'ברענט!	S'brent! Briderlekh, s'brent!	It burns! Brothers, it burns!
אוי, אונדזער אָרעם שטעטל נעבעך ברענט!	Oy, undzer orem shtetl nebekh brent!	Oh, our poor shtetl pitifully burns!
בייזע ווינטן מיט ירגזון רייסן, ברעכן און צעבלאָזן	Beyze vintn mit yirgozn Raysn, brekhn un tseblozn	Fierce winds with rage tear, break and blow
שטאַרקער נאָך די ווילדע פֿלאַמען, אַלץ אַרום שוין ברענט.	Shtarker nokh di vilde flamen, Alts arum shoyn brent.	even stronger the wild flames, all around already burns.
און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך - מיט פֿאַרלייגטע הענט,	Un ir shteyt un kukt azoy zikh Mit farleygte hent, הענט,	And you stand there looking on with folded hands, הענט,
און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך -	Un ir shteyt un kukt azoy zikh —	and you stand there looking on —

S'brent (continued)

יידיש	Transcription	English
אונדזער שטעטל ברענט!	Undzer shtetl brent!	our shtetl burns!
ס'ברענט! ברידערלעך, ס'ברענט!	S'brent! Briderlekh, s'brent!	It burns! Brothers, it burns!
אוי, אונדזער אָרעם שטעטל נעבעך ברענט!	Oy, undzer orem shtetl nebekh brent!	Oh, our poor shtetl pitifully burns!
ס'האָבן שוין די פֿײַערצונגען דאָס גאַנצע שטעטל אײַנגעשלונגען – און די בייזע ווינטן הודזשען, אונדזער שטעטל ברענט!	S'hobn shoy'n di fayertsungen Dos gantse shtetl ayngeshlungen — Un di beyze vintn hudzhen, Undzer shtetl brent!	The tongues of fire have already swallowed up the whole shtetl — and the fierce winds howl, our shtetl burns!
און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך מיט פֿאַרלייגטע הענט,	Un ir shteyt un kukt azoy zikh Mit farleygte hent,	And you stand there looking on with folded hands,
און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך – אונדזער שטעטל ברענט!	Un ir shteyt un kukt azoy zikh — Undzer shtetl brent!	and you stand there looking on — our shtetl burns!
ס'ברענט! ברידערלעך, ס'ברענט!	S'brent! Briderlekh, s'brent!	It burns! Brothers, it burns!

S'brent (continued)

יידיש	Transcription	English
אוי, עס קען חלילה קומען דער מאָמענט: אונדזער שטאָט מיט אונדז צוזאַמען זאָל אויף אַש אַוועק אין פֿלאַמען, בלייבן זאָל - ווי נאָך אַ שלאַכט, נאָר פּוסטע, שוואַרצע ווענט.	Oy, es ken kholile kumen der moment: Undzer shtot mit undz tsuzamen Zol af ash avek in flamen, Blaybn zol — vi nokh a shlakht, Nor puste, shvartse vent.	God forbid the moment may come: When our city which now holds us will as ash in flames enfold us, leaving — as after a slaughter, only empty, blackened walls.
און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך מיט פֿאַרלייגטע הענט, און איר שטייט און קוקט אַזוי זיך - אונדזער שטעטל ברענט!	Un ir shteyt un kukt azoy zikh Mit farleygte hent, הענט, Un ir shteyt un kukt azoy zikh — Undzer shtetl brent!	And you stand there looking on with folded hands, and you stand there looking on — our shtetl burns!
ס'ברענט! ברידערלעך, ס'ברענט! די הילף איז נאָר אין איך אַליין געווענדט, אויב דאָס שטעטל איז איך טייער, נעמט די כלים, לעשט דאָס פֿייער, לעשט מיט אייער אייגן בלוט,	S'brent! Briderlekh, s'brent! Di hilf iz nor in aykh aleyn gevendt, Oyb dos shtetl iz aykh tayer, Nemt di keylim, lesht dos fayer, Lesht mit ayer eygn blut,	It burns! Brothers, it burns! Help can only come from you, if the shtetl is dear to you, take up arms, put out the fire, douse it with your very blood,

S'brent (continued)

יידיש	Transcription	English
באווײַזט, אַז איר דאָס קענט.	Bavayzt, az ir dos kent.	show that you can do it!
שטייט נישט, ברידער, אָט אַזוי זיך מיט פֿאַרלייגטע הענט,	Shteyt nit, brider, ot azoy zikh Mit farleygte hent, hents,	Don't stand there, brothers, looking on with folded hands,
שטייט ניט, ברידער, לעשט דאָס פֿײַער -	Shteyt nit, brider, lesht dos fayer —	don't stand, brothers, put out the fire —
אונדזער שטעטל ברענט!	Undzer shtetl brent!	our shtetl burns!

ווילנע ווילנע

Vilne Vilne

Vilna, Vilna

by A. L. Wolfson

Lyrics by A. L. Wolfson (1867-1946) and music by Alexander Olshanetsky (1892-1946), first published in the 1930s. This version was published by Shmerke Kaczerginski in 1947. He said that almost every program in the Vilna ghetto opened with it.

יידיש	Transcription	English
ווילנע - שטאָט פֿון גײַסט און תּמימות, ווילנע - ייִדיש־לעך פֿאַרטראַכט, וווּ עס מורמלען שטילע תּפֿילות, שטילע סודות פֿון דער נאַכט.	Vilne — shtot fun gayst un tmimes, Vilne — yidishlekh fartrakht, Vu es murmlen shtile tfiles, Shtile soydes fun der nakht.	Vilna — city of spirit and modesty, Vilna — conceived in Jewish ways, where quiet prayers murmur, soft secrets of the night.
אָפֿט מאָל זע איך דיר אין חלום, הייס־געליבטע ווילנע מיין, און די אַלטע ווילנער געטאָ אין אַ נעפלדיקן שײַן.	Oft mol ze ikh dir in kholem, Heys-gelibte vilne mayn, Un di alte vilner geto In a nepldikn shayn.	I often see you in my dreams, dearly-beloved Vilna of mine, and the old Vilna ghetto in a misty glow.
ווילנע, ווילנע, אונדזער היימשטאָט,	Vilne, vilne, undzer heymshetot,	Vilna, Vilna, our home city,

Vilne Vilne (continued)

יידיש	Transcription	English
אונדזער בענקשאַפֿט און באַגער; אַך, ווי אָפֿט עס רופֿט דיין נאָמען פֿון מיין אויג אַרויס אַ טרער.	Undzer benkshaft un bager; Akh, vi oft es ruft dayn nomen Fun mayn oyg aroys a trer.	our longing and desire; ah, how often your name calls forth a tear from my eye.
ווילנער געסלעך, ווילנער טייכן, ווילנער וועלדער, בערג און טאָל,	Vilner geslekh, vilner taykhn, Vilner velder, barg un tol,	Vilna streets, Vilna rivers, Vilna forests, mountain and valley,
עפעס נאָיעט, עפעס בענקט זיך	Epes noyet, epes benkt zikh	something haunts me, something longs
נאָך די צייטן פֿון אַמאָל.	Nokh di tsaytn fun amol.	for the days of long ago.
כִּזְע דַּעס וועלדעלע זאַקרעטער אין זײַן שאַטן אײַנגעהילט, וואָ געהײם עס האָבן לערער אונדזער וויסנדורשט געשטילט.	Kh'ze dem veldele zakreter In zayn shotn ayngehilt, Vu geheym es hobn lerer Undzer visndursht geshtilt.	I see the Zakret forest, enveloped in its shadows, where, secretly, teachers slaked our thirst for knowledge.
ווילנע האָט דעם ערשטן פֿאַדעם	Vilne hot dem ershtn fodem	Vilna wove the first thread

Vilne Vilne (continued)

יידיש	Transcription	English
פֿון דער	Fun der	of our freedom flag,
פֿרייהײַטס-פֿאַן	frayheyts-fon gevebt	
געוועבט		
און די ליבע קינדער	Un di libe kinder ire	and animated its
אירע -	—	children —
מיט אַ צאַרטן גײַסט	Mit a tsartn gayst	with a tender spirit.
באַלעבט.	balebt.	

שלום ליד

Sholem lid

Peace song

by Adrienne Cooper

*Based on a Chasidish melody, original lyrics written by
activist and musician Adrienne Cooper.*

יידיש	Transcription	English
וואָלט איך געהאַט כּוֹךְ	Volt ikh gehat koyekh	If I had power
וואָלט איך געלאָפֿן אין די גאַסן	Volt ikh gelofn in di gasn	If I could run in the streets
וואָלט איך געשריגן שלום	Volt ikh geshrign sholem	I would scream peace
שלום, שלום, שלום	Sholem, sholem, sholem	Peace, peace, peace
ווייל איך האָב כּוֹךְ	Vayl ikh hob koyekh	Because I have power
וועל איך לויפֿן אין די גאַסן	Vel ikh loyfn in di gasn	I must run through the streets
דאַרף איך שרייען פֿרייהייט	Darf ikh shrayen frayhayt	I must shout freedom
פֿרייהייט, פֿרייהייט, פֿרייהייט	Frayhayt, frayhayt, frayhayt	Freedom, freedom, freedom

דער רבי אלימלך

Der rebe elimelech

Rabbi elimeylekh

by Moshe Nadir

Yiddish version of the English song, Old King Cole. Poem and music by Moshe Nadir (1885 – 1943). One folklorized version was published anonymously by S. Bastomski in 1923. The text and music were published by M. Nadir in 1927, as well as in the author's book A Lomp Oyfn Fentster in 1929.

יידיש	Transcription	English
אז דער רבי אלימלך	Az der Rebe	When Rebbe
	Elimeylekh	Elimeylekh
איז געוואָרן זייער פֿריילעך,	Iz gevorn zeyer freylekh,	became very happy,
איז געוואָרן זייער פֿריילעך אלימלך,	Is gevorn zeyer freylekh,	became very happy,
	Elimeylekh,	Elimeylekh,
האַט ער אויסגעטאָן די תפילין	Hot er oysgeton di tfiln	he took off his tfillin
און האָט אָנגעטאָן די ברילן	Un hot ongeton di briln	and put on his glasses
און געשיקט נאָך די פֿידלערס די צוויי.	Un geshikt nokh di fiddlers di tsvey.	and sent for his two fiddlers.
און די פֿידלדיקע פֿידלערס	Un di fidldike fiddlers	And the fiddling fiddlers
האָבן פֿידלדיק געפֿידלט,	Hobn fidldik gefidlt,	fiddled in a fiddly way

Der rebe elimelech (continued)

יידיש	Transcription	English
האָבן פֿידלדיק געפֿידלט, האָבן זײ.	Hobn fidldik gefidlt, hobn zey.	in a fiddly way, they fiddled.
און אַז דער רבי אלימלך איז געוואָרן נאָך מער פֿריילעך, איז געוואָרן נאָך מער פֿריילעך אלימלך,	Un az der Rebe Elimeylekh Iz gevorn nokh mer freylekh, Iz gevorn nokh mer freylekh, Elimeylekh.	And when Rebbe Elimeylekh became even happier, became even happier, Elimeylekh,
האַט ער אָפּגעמאַכט הבדלה מיטן שמש ר' נפתלי און געשיקט נאָך די פֿינקלערס די צוויי.	Hot er opgemakht havdole Mitn shames Reb Naftole Un geshikt nokh di payklers di tsvey.	he made short work of Havdole with his shames Reb Naftole, and sent for his two drummers.
און די פֿינקלדיקע פֿינקלערס האָבן פֿינקלדיק געפֿינקלט, האָבן פֿינקלדיק געפֿינקלט, האָבן זײ.	Un di paykldike payklers Hobn paykldik gepayklt. Hobn paykldik gepayklt, hobn, zey.	And the drumming drummers drummed in a drummy way, in a drummy way, they drummed.
און אַז דער רבי אלימלך איז געוואָרן גאָר שטאַרק פֿריילעך, איז געוואָרן גאָר שטאַרק פֿריילעך אלימלך.	Un az der Rebe Elimeylekh Iz gevorn gor shtark freylekh, Iz gevorn gor shtark freylekh, Elimeylekh.	And when Rebbe Elimeylekh became utterly happy, became utterly happy, Elimeylekh,

Der rebe elimelech (continued)

יידיש	Transcription	English
האַט ער אויסגעטאָן דאָס קיטל	Hot er oysgeton dos kitl	He took off his long festive coat
און האַט אָנגעטאָן דאָס היטל	Un hot ongeton dos hitl,	and put on his yarmulke,
און געשיקט נאָך די צימבלערס די צוויי.	Un geshikt nokh di tsimblers di tsvey.	and sent for his two cymbalists.
און די צימבלדיקע צימבלערס	Un di tsimbldike tsimblers	And the cymbal-playing cymbalists
האָבן צימבלדיק געצימבלט,	Hobn tsimbldik getsimblt	played their cymbals in a cymbally way,
האָבן צימבלדיק געצימבלט האָבן זיי.	Hobn tsimbldik getsimblt, hobn zey.	in a cymbally way, they played.

THE
MILITARY
INSTITUTION
OF
THE
FUTURE

